

Мовознавець з широким поглядом на світ. Слово про Тетяну Корольову

Відома істина про сонячний годинник. Він, як сонячний вітерець: вказує на часові відстані, окрім підказки на долоні віку. Може, тому часто видається: близьку духом людину дарує Доля. Вона мусить з'явитися, бо так сходяться і розходяться стежки, власне, для того, щоб зійтися на них двом співрозмовникам. Хто знає, либонь, тут має місце глибинний взаємозв'язок зі світом почуттів, "екранних" співпереживань за плоди співпраці або радше — за результати діяльності пізнаної людини. Все це, приміром, науковцям спричиняє дослідницьку радість. Її основу творять пошуки як індивідуальної, так і суспільної субстанцій. Важливо, щоб відбулося наближення до тієї конкретики завдань, за якої можлива реалізація, сказати б не вельми романтичною сполукою, "запланованих заходів".

Автор цих рядків переконаний: подібний зачин у даному контексті ситуативно пасує. Адже йдеться про Тетяну Михайлівну Корольову, яка побачила світ — акурат зі сходом сонця — 20 серпня 1946 р. у "місті трьох революцій" — Ленінграді. Можливо тому героїня цього нарису залюблена в епоху бароко, яке, за слушним твердженням Дмитра Наливайка, "гуманізувало культуру всієї Європи..." та "витворило спільну інтелектуальну й духовну культуру, чие значення починає належно розуміти й оцінювати тільки сьогочасна наука"¹. Чи не примітний факт? Останнім часом дивосвіт словесності буквально "захопили" в свої лагідні правиці носії жіночої статі... Серед перших-ліпших назву докторів філологічних наук, зокрема, Р. Зорівчак, О. Селіванову, Л. Грицик, Л. Тарнашинську, Т. Бовсунівську, А. Паславську, Л. Оляндер, М. Моклицю, Г. Яструбецьку, М. Федурко, Л. Краснову, Т. Косме-

¹ Наливайко Д. Українське бароко: Типологія і специфіка // Українське бароко: у 2 т. — К., 1998. — Т. 1. — С. 9.

ду, О. Бабелюк, Н. Науменко, О. Бистрову, Г. Сабат... Згадав, кого маю за честь добре знати особисто. А скільки імен вже в інших вимірах!

Чому згадане бароко? Це питання риторичне для Тетяни Корольової. Бо ж відомо: кожний уродженець Санкт-Петербурга не надивується красою міста над Невою. Тут камінь до каменю промовляє художньо-естетичними знахідками. Їхню хроніку започаткував славнозвісний митець зі Франції — Жан-Батіст Леблон (1679—1719). Про це годинами може оповідати Тетяна Корольова, делікатно виокремлюючи всесвітнього значення архітектурні пам'ятки Північної Венеції. Мимоволі зринають при цьому імена Олександра Пушкіна, Тараса Шевченка, Миколи Гоголя, Адама Міцкевича, які жили тут і полишили нащадкам самобутні рефлексії про столицю з різними йменнями (до слова, від 6 вересня 1991 року місту повернуто історичну назву — Санкт-Петербург), де від 16 травня 1703 року зустрічаються в обіймах “білі ночі”... У цупку пам'ять органічно лягли назавжди її перші враження про знаменитий “тризубець” — Адміралтейство, Невський проспект та Вознесенський проспект, що творять цілісність з Гороховою вулицею. Звісно, забринить внутрішній голос душі, коли промайне згадка про меморіальний комплекс у Пискарьовському урочищі. Він покликаний нагадувати живим про ту трагедію, яку класик білоруської літератури Василь Биков (1924—2003) назвав “знаком біди”. Вона, ота біда, має повсюди однакове лице. А її ознаки зримо постають в уяві того небайдужого, кому судилося пережити “ленінградський голод” або ж бути неподалік від нього у суровий час 40-х років.

Хіба чужі для неї ті рефлексії, що останнім часом так дивно примітні для Одеси, де вона живе й трудиться цілий візерунок десятиліть. Риторичне запитання. Адже від тієї серпневої днини, коли народилася Тетяна Корольова, промайнуло немало часу. Сказати б відразу: нині в її особі поєднуються розмаїті устремління: авторитетний вчений-мовознавець, вмільний організатор і педагог вищої школи. І повсюди — енергетика творчого неспокою. Тому й не дивно, що упродовж останніх тридцяти і кількох років нею зроблено справді багато. Далеко за межами України добре знані результати наукової школи, заснованої дослідницею 1990 року. Сутність очолюваного нею новаторського напрямку полягає в експериментальному дослідженні лінгвістичних характеристик та моделюванні структури сучасного дискурсу. Їй належить вагомий внесок у справу розгортання й розвитку міжнарод-

них зв'язків між Південноукраїнським національним педагогічним університетом ім. Костянтина Ушинського з вищими навчальними закладами Німеччини, Туреччини, Китаю, Ізраїлю, США.

Пріоритетним досягненням передували успішні захисти кандидатської праці (“Інтонційна характеристика відповідей на спеціальне запитання в англійському діалогічному мовленні та читанні”, Одеса, 1979) та докторської дисертації (“Просодія модальності мовлення”, Київ, 1990). Отакі ретроспективні миттєвості, а за ними — тяжкий труд з мозолями на руках. Часом видавалося: коли настане час для того, щоб наслухатися досхочу пташиного співу на солов'їний Великдень, щоб натішитися заплітанням берізки у русальний тиждень? Що ж, професор Тетяна Корольова має в устах готову відповідь, як лагідну усмішку, — так, для співрозмовника: “Збір цілющих трав — то для моїх студентів, аспірантів-вихованців... А мій зільник — то щоденна робота!” Либонь, не буде перебільшенням, коли б порівняти її життєвий міст з Великим Обухівським, що має, як відомо, 2824 м довжини. Маю на оці, власне, зведений нею той “золотий міст”, кажучи словами Івана Франка, що нагадує веселку від родинного її міста над Невою до Одеси.

У цьому місті, що розляглося білим лебедем на берегах Чорного моря, здавна міцно закладені тверді підвалини міжнаціональної толерантності. І тут, у новому для неї середовищі, розкрилися на повен ріст розмаїті обдарування Тетяни Корольової. Ось кілька ілюстративних штрихів. На 1967 рік припадає завершення студій на відділенні англійської мови та літератури факультету романо-германської філології Одеського університету ім. І. Мечнікова. У його стінах упродовж 1974–1989 рр. відбулося її становлення як педагога вищої школи. З добрим словом вдячності згадує моя співрозмовниця свого радника — доктора філологічних наук, професора Тамару Бровченко. Відома дослідниця була не тільки науковим керівником її кандидатської дисертації, але й очолювала лабораторію експериментальної фонетики Одеського університету. Успішний захист дослідницької роботи на тему “Інтонційні характеристики відповіді на спеціальне питання” припав на 1978 рік.

Чому б не наголосити? В Одесі склалася своєрідна фонетична школа. Її збагатили своїми вислідами Тамара Бровченко, Валентин Таранець. Натомість Тетяна Корольова зримо примножила ці

традиції. Вона налагодила найтісніші наукові контакти з провідними працівниками лабораторії експериментальної фонетики, що функціонувала в Інституті мовознавства ім. О. Потебні АН України (керівник — професор А. Багмут); лабораторії експериментальної фонетики Київського державного лінгвістичного університету (керівник — професор М. Дворжецька); лабораторії експериментальної фонетики Московського державного університету ім. М. Ломоносова (керівник — проф. Л. Златоустова); лабораторії експериментальної фонетики Московського державного інституту іноземних мов ім. М. Тереза (керівник — проф. А. Антипова); лабораторії експериментальної фонетики Ленінградського державного університету (керівник — проф. Л. Зіндер); лабораторії експериментальної фонетики Мінського державного університету (керівник — проф. А. Метлюк). Навіть цей перелік осередків слугує ілюстративним наповненням для характеристики цільової обумовленості, стратегії й тактики розгортання плідної співпраці. Власне, з врахуванням складових спілкувальної ситуації на рівні вираження індивідуальних особливостей Тетяни Корольової як комуніканта. Звідси — її усебічна ерудиція, вміння організувати, дослухатись, зацікавити, “спільно осмислити”, а ще неодмінна ознака для учасників комунікативного акту (*адресанта* як “*Я-особи*”, *адресата* як “*Ти-особи*” та факультативної проміжної позиції як “*третьа особа*”) — дотримати слово.

Будьмо певні: ім'я Тетяни Корольової асоціюється з поняттям обов'язковості, коли мовиться про значущий виражальний засіб у процесі спілкування та взаємодії з *іншими / інакшими*. Тому й закономірно, що, приміром, вона захистила результати докторської дисертації саме в Інституті мовознавства ім. О. Потебні НАН України. Робота зі студентами була й залишається для Тетяни Корольової як педагога, власне, потребою для душі. Від 1989 року вона працює в Південноукраїнському державному університеті ім. К. Ушинського, де завідує кафедрою іноземних мов (1990–1999), а відтак — від 2001 року — кафедрою перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики. З усіх її починань і звершень проступає підтримка академіка О. Чебикіна, ректора університету, який є вмілим організатором вищої школи. У цьому автор цих рядків мав можливість переконатися, коли 2009 року довелося бути членом акредитаційної комісії з метою перевірки відділення “Переклад”. І це, звичайно, відрядно, бо

прояв творчої потужності у системі “інформація — знання — наука” залежить від багатьох чинників. Йдеться про рух пізнання природи, де, у свою чергу, діють і взаємодіють різні фіксації як істинного, так і суперечливого. Зважаючи на прикладне розуміння ентропії у суспільному житті, Тетяна Корольова аргументовано розглядає інформацію крізь призму загальнонаукової категорії, з одного боку, та оціночного надбання студента — з іншого. Вона здійснює постійний моніторинг якості зорієнтованого, тобто конкретного знання, наприклад, визначеної текстової структури. Її оцінки потверджують той факт, що текст як найбільш вагоме осердя у процесі комунікації містить визначальну парадигму у межах прагмалінгвістики та когнітології. Тому так важливі думки фахівців з прикладної лінгвістики. Остання покликана відігравати не похідну, а первинну роль у зв’язку з впровадженням технологій використання гіпертекстів у навчальному процесі. Адже їхній концептуальний масив спричиняє концентрацію текстових утворень малих форм і водночас охоплює аспект інтеграції таких величин, як зміст, смисл та форма.

Таким чином, численні публікації Тетяни Корольової і передусім її монографічні видання свідчать про пріоритетний напрямок експериментального вивчення фонетичних характеристик дискурсу германських мов, якщо розглядати актуальність їхнього типологічного зіставлення з недостатньо дослідженою українською мовою. Загалом творчий доробок дослідниці складає солідну кількість різноманітних публікацій, у т.ч. монографії, підручники, навчально-методичні посібники¹. Коло наукових інтересів Тетяни Корольової — широке: питання прикладної лінгвістики, розробка низки мовленнєвих технологій у теоретичному контексті (теорія аргументації, теорія мовленнєвого впливу, теорія мовного дискурсу) тощо. Проте її цікавлять

¹ Королева Т. Акустические характеристики ответа на специальный вопрос в неподготовленной речи. — Одесса: ОГУ, 1978. — 43 с.; Королева Т. Роль языковых средств в передаче модальных отношений. — Одесса: ОГУ, 1987. — 108 с.; Королева Т. Интонация модальности в звучащей речи. — К.: Вища школа, 1989. — 147 с.; Королева Т. Изоморфизм интонации при выражении объективных и субъективных отношений. — Одесса: ОГУ, 1989. — 89 с.; Учебник английского языка для студентов факультета информатики. — Николаев: НГУ, 2005. — 87 с.; English Phonetics. — Kyiv, 2007. — 400 p.; Interpreting Intonation. — Odessa, 2009. — 112 p.; Наукові школи Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського / уклад. Т. І. Койчева. — Одеса: Фаворит, 2007. — С. 176–184.

і проблеми міжмовної інтерференції та контрактивного мовознавства загалом. Вона плідно працює на ниві підготовки науково-педагогічних кадрів. В 2009–2016 рр. їй судилося очолювати спеціалізовану вчену раду із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальностей “загальне мовознавство” та “перекладознавство”. До того ж дослідниця — головний редактор журналу “Науковий вісник ПНПУ” (серія “Лінгвістичні науки”), що видається від 2005 року; очолює секцію теоретичної та прикладної лінгвістики Південного регіонального центру НАН і МОН України. Тетяна Корольова прагне розширити сітку авторів, запрошуючи до співпраці дослідників з різних регіонів України. Вона гостро відчуває суспільно-наукові потреби сьогодення, а також ті динамічні зміни, що відбуваються в організації насамперед навчально-виховного процесу та, не в останню чергу, в утвердженні освітньо-кваліфікаційних рівнів різної конфігурації. Проте визначальні напрямки наукової діяльності Т. Корольової органічно пов’язані із дослідницькими пошуками стосовно фонетичної структури англійського зв’язного мовлення порівняно з українським; фундаментальної проблеми теоретичної фонетики; семантики просодії; інструментальної методи аналізу і синтезу усного мовлення; дослідження модально-емоційних характеристик мовлення; вивчення сучасних проблем перекладознавства, автоматизованого перекладу, загального та зіставного мовознавства.

Авторка монографії “Інтонація модальності у мовленні” (Київ; Одеса, 1989) охоче зізнається: формування її наукових світоглядних позицій не оминуло плідного впливу з боку визначного російського мовознавця, академіка Б. Серебреннікова. Його теоретичні ідеї та рекомендації були певним дороговказом, якщо вести мову про становлення Тетяни Корольової, власне, як лінгвіста з проєкцією на такі примітні аспекти її наукової діяльності: фонетична структура англійського зв’язного мовлення у зіставленнях з українським; фундаментальні проблеми теоретичної фонетики; семантика просодії; функції інтонації та просодичні засоби їхньої актуалізації у мовленні; інструментальні методи аналізу й синтезу усного мовлення; дослідження модально-емоційних характеристик мовлення. Заслужують подячної оцінки її концептуально новаторські підходи до розкриття й осмислення методів викладання іноземної мови, до розробки авторських методик викладання іноземної мови у вищій школі, у шкільних

і дошкільних закладах; одне слово, до проведення широкого спектру експериментальних досліджень з метою підвищення ефективності як традиційних, так і альтернативних методів викладання, зокрема, англійської мови. До речі, в одному річищі працюють і її колеги, які розробляють окремі складники комплексної наукової школи¹. Йдеться про інтернет-комунікаційні інновації ділової тематики (Е. Дерик); комунікативні акти у сфері соціальних та політичних стосунків (Е. Ларіна); мовленнєві стратегії в юриспруденції (Г. Тонкошкур); дидактичні мовленнєві стратегії (О. Ланова); комунікацію в екстремальних ситуаціях (В. Осадчий); дискурс засобів масової інформації (О. Руденко).

Так, в особі Тетяни Корольової маємо потужного організатора вищої школи. Упродовж 2011–2015 рр. вона була деканом факультету іноземних мов Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. У цьому сенсі ще раз — уявний самотній стоп-кадр статистичного характеру: під її науковою орудою захищено 22 кандидатські дисертації. Вона опублікувала 153 наукові праці, серед них 4 монографії, 7 підручників з різних аспектів мовознавства, 22 навчальних посібники для студентів філологічних факультетів та численні наукові статті.

Автору цих рядків судилося пізнати Тетяну Михайлівну Корольову не в Одесі, а в Дрогобичі. Пригадується її приїзд на Франкову землю у квітні 2009 року. Вона зачаровано вдивлялася у скромні лаштунки “батьківської садиби” Івана Франка. Тут, де ступав творець поеми “Мойсей” як один із світочів людської думки, був покладений початок співпраці між спорідненими кафедрами Дрогобицького та Південноукраїнського Храмів науки.

Вона любить мову. Для неї служить метафорою сполука “коронація слова”. Є такий авторитетний конкурс. Тетяна Корольова заслуговує його відзнаки. Бо ж її праця зі словом охоплює посів добірних “Господніх зерен” на тій ниві, що належить насамперед молодим, тобто студентам. Останні поспішають до неї, щоб дослухатися її поради... А вона звичним кроком поспішає в аудиторію.

М. І. Зиморя

¹ Наукові школи Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського / уклад. Т. І. Койчева. — Одеса: Фаворит, 2007. — С. 176–184.